

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка

«АКАДЕМІЧНА КУЛЬТУРА ДОСЛІДНИКА В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД»

МАТЕРІАЛИ

**V Міжнародної науково-практичної конференції
здобувачів вищої освіти і молодих учених**

12-13 травня 2022 року

**Науково-дослідна
лабораторія
«АКАДЕМІЧНА**

Суми 2022

Ministry of Education and Science of Ukraine
Sumy State Pedagogical University
named after A. S. Makarenko

ACADEMIC CULTURE OF THE RESEARCHER IN THE EDUCATIONAL SPACE: EUROPEAN AND NATIONAL EXPERIENCE

MATERIALS

**V International Scientific and Practical Conference of
applicants of higher education and young scientists**

May 12-13, 2022

Sumy 2022

Рекомендовано до друку вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 9 від 19 травня 2022 року)

Рецензенти:

Кудріна О.Ю., доктор економічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи (Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка);

Вовк М.П., доктор педагогічних наук, ст. наук. співробітник, завідувач відділу змісту і технологій педагогічної освіти Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 12-13 травня 2022 року) / за ред. О. М. Семеног. – Суми : Видавництво СумДПУ імені А. Макаренка, 2022. – 161 с.

У збірнику представлено узагальнені результати досліджень учасників III Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Академічна культура дослідника в освітньому просторі: європейський та національний досвід». Проблематика наукових розвідок: академічна культура і добросовісність, академічна комунікація, мовленнєва особистість дослідника, інфомедійна грамотність, актуальні проблеми досліджень у галузі лінгвістики, літературознавства, соціальної комунікації, професійної освіти.

Academic culture of researcher in educational space: European and national experience Proceedings of the Third All-Ukrainian scientific conference (Sumy, May 12-13, 2022) / edited by O. Semenoh. – Sumy: Publishing: Sumy State University named after A. Makarenko, 2022. – 161 p.

The collection presents the generalized research results of the participants of the III International scientific and practical conference of higher education applicants and young scientists "Academic culture of a researcher in the educational space: European and national experience". Problems of scientific research: academic culture and integrity, academic communication, speech personality of the researcher, infomedia literacy, current research problems in the field of linguistics, literature, social communication, vocational education.

The materials are published as part of the EU project which is funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the authors and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

3. Лапінський, В. В. (2010). *Засоби інформаційно-комунікаційних технологій єдиного інформаційного простору системи освіти України*: монографія. Київ: Педагогічна думка.

4. Пилипенко, О . І. (2012). *Комунікативні ефекти соціальної роботи. Світ соціальних комунікацій*. Київ: КиМУ.

Перцева В. А.

*доцентка, кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри українознавства
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Оверчук О. Б.

*кандидатка філологічних наук,
доцентка кафедри українознавства
Харківського національного університету внутрішніх справ*

ПОЛІРАЦІОНАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР НАУКОВОЇ ДИСКУСІЇ

Характер міжособистісної комунікації під час наукової дискусії обумовлюються стандартними критеріями: по-перше, тим, які суб'єкти є сторонами обміну думками, по-друге, соціально-культурним контекстом, що визначає характер наукової діяльності. Проте, розглядаючи культуру як сукупність цінностей, на фундаменті яких здійснюється наукова (і будь-яка інша) діяльність, не можна залишити поза увагою вплив особистих ціннісних орієнтацій учасників дискусії на процес пізнання загалом і на ознаки конкретної наукової дискусії.

Вибір, який робить дослідник між «проблемами-суперниками», залежить не лише від названих вище об'єктивних критеріїв оцінювання, а також від чинників, які залежать від життєвого досвіду учасників, особистих пріоритетів, світогляду. Саме світогляд найбільше впливає на вибір наукових ідей і теорій, способи опису й пояснення, ідеали й норми наукового дослідження. Так і хід дискусії, її мета, характер аргументації залежать від особистої ціннісної орієнтації учасника, від особливостей його взаємодії з науковими цінностями, від тих аргументів, до яких апелює конкретний науковець, максимально контролюючи емоції й пристрасті під час ухвалення рішень, що стосуються долі наукових суджень, які досліджуються.

Таким чином, учасник наукової дискусії виступає і як типовий суб'єкт професійної (науковою) діяльності, і як оригінальна особистість. Чим більше наука, у межах якої відбувається дискусія, пов'язана з цінностями духовного життя суспільства, тим більше така дискусія орієнтується на буденні цінності суспільства й цінності повсякденного життя конкретної людини. Навіть маючи схожі погляди й інтереси, учасники не завжди можуть домовитися й порозумітися, внаслідок чого дискусія може перейти в конфлікт, у сварку.

У кожної людини – свій «світ». А. Ейнштейн вважав, що у сфері науки працюють люди щонайменше трьох категорій. Перша – це ті, кого природа обдарувала особливими інтелектуальними здібностями, вони займаються наукою з такою ж пристрастю й ентузіазмом, як, наприклад, спортсмени. Наука для них – це особлива захоплююча гра, що приносить визнання й успіх. Є друга категорія науковців, теж інтелектуально обдарованих, які працюють у цій сфері – як і в будь-якій іншій – аби отримувати кошти для існування. Для них наукова діяльність – це спосіб матеріального забезпечення. Таких представників наукової галузі – більшість. Є ще й третя категорія учених, для яких наука – це можливість втекти від буденності, з її «безглуздою повторюваністю й депресією», безплідністю прагнень. Сам Ейнштейн тяжів, мабуть, до третього типу.

У кожної людини своя система цінностей. А відповідно і пріоритети в житті будуть різні: економічні, естетичні, соціальні, політичні, релігійні. Проте зазвичай одна з груп цінностей домінує. Різні ціннісні орієнтири учасників наукової дискусії спричиняють різні правила, різні моделі її проведення. Отже, рівень продуктивності наукової дискусії визначається тим, які зусилля необхідно докласти учасникам дискусії для взаєморозуміння, для узгодження своїх індивідуальних ціннісних орієнтацій. А для цього учасники дискусії з кардинально різними ціннісними орієнтаціями часто не мають ані часу, ані бажання. Тому наукові суперечки можна назвати непродуктивними (чи малопродуктивними), коли дослідження наукової проблеми учасниками таких дискусій здійснюється в різній ціннісно-змістовній площині. Якщо ж учасник наукової дискусії не зацікавлений в темі й меті наукової дискусії, не бачить в ній практичного сенсу, він шукає підставу особисто для себе за допомогою налагодження партнерських стосунків із колегами, створенні вигідних зв'язків, підвищення власного престижу. Як один із учасників наукової дискусії, він лише створює форму наукових пристрастей і суб'єктивно неупереджених аргументів. Така наукова дискусія – уявна. Адже основними характеристиками справжньої наукової суперечки є послідовний науковий логіко-дедуктивний доказ,

естетично комфортне проведення заходу, основна мета якого – визначення напрямку пошуку істини, наукове спілкування.

Первинним стимулом для діяльності науковця є альтруїстичний пошук істини, вільний від міркувань особистої вигоди – дістати визнання, отримати грошову винагороду. Здоровий скептицизм припускає, що кожен дослідник несе особисту відповідальність за якість того, що зроблено його колегами, і за те, щоб ці погляди стали надбанням гласності. Отже, в науці не можна сліпо довіряти авторитету попередників, наскільки б високим він не був. Рівною мірою потрібна як повага до того, що зробили попередники, так і критичне (скептичне) ставлення до їх результатів. Навіть більше, науковець повинен не лише наполегливо обстоювати свої наукові переконання, використовуючи усі доступні йому засоби аргументації, але й мати мужність відмовитися від цих переконань, якщо буде виявлено їх помилковість. Коли дослідник стикається з вагомими аргументами, які суперечать або не збігаються з його власними поглядами, він може сумістити їх зі своїми. Таким чином, характер наукової дискусії суттєво залежить від ціннісних орієнтирів буденного життя її учасників. Чим більше дискусійна наукова проблема перегукується з поняттями й пріоритетами буденного життя, тим більше ціннісна домінанта учасника дискусії зміщується у напрямку його особистих цінностей.

Отже, можна впевнено говорити про «поліраціональний» характер наукової дискусії, адже погляди й аргументи одного учасника оцінюватись іншими можуть як незрозумілі з суто практичної точки зору. Буденні цінності визначають ціннісні орієнтації наукової (пізнавальної) діяльності, тобто спрямовують пошук наукових досліджень, характер міжособистісної комунікації в процесі наукового спілкування, вибір доказової бази, спосіб організації й основну мету проведення наукової дискусії.